

AKADEMIN FÖR UTBILDNING OCH EKONOMI
Avdelningen för kultur-, religions- och utbildningsvetenskap

Varför väljer elever på mellanstadiet bild som ”elevens val”?

En studie om motivation och förväntningar

Christina Molander

2011

Uppsats, kandidatnivå, 15 hp
Bildpedagogik
Bildpedagogik C
Programnamn

Handledare: Marie Bendroth Karlsson
Examinator: Namn

Akademien för utbildning och ekonomi

Avdelningen för kultur-, religions- och utbildningsfrågor

Högskolan i Gävle

HANLEDARE – Marie Bendroth Karlsson

EXAMINATOR – Lars Wallsten

TITEL – Vad motiverar mellanstadieelever att
välja Bild som elevens val.

FÖRFATTARE – Christina Molander

C-UPPSATS i bildpedagogik

Juni 2011

Jag vill undersöka vad som motiverar och lockar mellanstadieelever att välja bild som fördjupningsämne i elevens val. Jag vill undersöka deras förväntningar på lektionernas innehåll. För att få bredd på min undersökning planerar jag att använda mig av både kvantitativa och kvalitativa metoder. För att få förståelse om deras motivation och förväntningar tänker jag göra en enkät och samla in önskelistor i två grupper om totalt 20 elever som komplement till detta gör jag en gruppintervju av kvalitativ karaktär med sju elever som valt bild.

De viktigaste resultaten av min undersökning är att eleverna väljer bild som fördjupningsämne för att de tycker att det är roligt och valet gör de utifrån sin egen inre motivation. Eleverna har stora förväntningar på variationen av lektionsinnehållet och de vill lära sig att ”rita fint” så det liknar.

NYCKELORD – motivation, förväntningar, bild, mellanstadiet, elevens val.

Innehåll

KUNSKAPSBAKGRUND	5
Om ämnet elevens val	5
Entreprenörskap	5
Om motivation.....	6
SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING	12
METOD OCH GENOMFÖRANDE	13
Önskelistor	13
Enkät.....	13
Intervju	13
Urval.....	14
Etiska överväganden	14
RESULTAT OCH ANALYS	16
Enkät.....	16
Önskelistor	23
Slutsats, enkät och önskelista.....	24
Intervju	25
Slutsats, intervju.....	29
AVSLUTANDE DISKUSSION	30
Metodologisk diskussion	32
Framtida forskningsfrågor.....	32
BILAGOR.....	33
Enkät Frågor om Elevens Val	33
Missivbrev	35
Intervjuguide	36
Brev till informanter.....	37
LITTERATURFÖRTECKNING.....	38

INLEDNING

Jag är förskollärare och arbetar på en låg- och mellanstadieskola. Mitt uppdrag på skolan är att undervisa i bild för förskoleklass, år 1, år 2, år 3 samt år 4-6 elevens val bild. Före och efter skoldagen arbetar jag på fritidshemmet. Jag har ett bildintresse med mig sedan barndomen och har valt att vidareutbilda mig i bildpedagogik.

I min uppsats har jag riktat fokus mot elevens val och de elever som valt bild som fördjupningsämne. Vad är det som motiverar och lockar eleverna att välja bild? Jag vill försöka förstå vilka förväntningar eleverna har på lektionsinnehållet. För att få en viss bredd i undersökningen har jag låtit två olika grupper om totalt 20 elever svara på en enkät. Enkätens frågor är tänkta att kasta ljus över vad som motiverar till valet bild. Som ytterligare underlag har jag samlat in 20 önskelistor, skrivna av eleverna i de två grupperna inför terminsstarten, där eleverna har listat vad de önskar att göra på lektionerna. Önskelistorna visar vad de förväntar sig att göra på lektionerna.

Jag vill få fördjupad förståelse om elevernas motivation och förväntningar och utför därför en gruppintervju med sju elever. Syftet med intervjun är att ge eleverna möjlighet att lämna ytterligare information om sin motivation och sina förväntningar.

Motivation, förväntning, lust och drivkraft är grundläggande och avgörande i all inlärning och i alla åldrar. Vad är det som gör att en människa trots att det tar emot, är svårt och kanske till och med gör ont, fortsätter att försöka, och kämpa vidare? Det personliga intresset gör att vi får motivation, att vi vill bli bättre, kunna mer. Daniel Pink skriver i sin bok *Drivkraft, den överraskande sanningen om vad som motiverar oss* ”För konstnärer, vetenskapsmän, skolbarn och resten av oss är det nödvändigt med inre motivation – drivkraften att göra något för att det är intressant, utmanande och uppslukande – om vi vill skapa något på hög nivå.” (Pink 2010 s. 50)

KUNSKAPSBACKGRUND

Jag börjar med en kort redogörelse om ämnet elevens val eftersom jag fått frågor som indikerar att det förekommer en osäkerhet om vad ämnet är och vad det ges för riktlinjer från skolverket. Regeringen har gett skolan uppdraget att arbeta med entreprenörskap, skolverket har tagit fasta på uppdraget och tagit fram stödmaterial. Entreprenörskap ska genomsyra hela undervisningen och jag tycker att det är relevant för min undersöknings kunskapsbakgrund att förstå hur detta sammanlänkas med motivation, initiativförmåga och lust, allt detta tar sig tydliga uttryck i ämnet elevens val. Jag kommer sedan att dyka in i motivationsteorier och försöka förstå motivation av olika slag. Motivationsstudierna har påtagligt motiverat min egen entreprenörprocess framåtskridande i den här studien.

Om ämnet elevens val

Enligt grundskoleförordningen 2 kap. 19-20 § syftar elevens val till att fördjupa och bredda elevens kunskaper i ett eller flera av ämnena i grundskolan. Undervisningen ska vara förenlig med kursplanerna för det valda ämnet. Tanken är att skolor inom utrymmet för skolans och elevens val kan skapa profileringar mot exempelvis miljö, matematik eller bild.

Det är eleverna själva som inom vissa gränser ska kunna välja ämne. Det måste därför finnas alternativ som gör det möjligt för skolan att tillgodose olika intresseinriktningar hos eleverna. Begränsningarna utgörs av att det ska finnas en centralt fastställd kursplan samt att elevunderlaget är tillräckligt stort för att bilda en undervisningsgrupp. Skolor med ett litet elevunderlag kan finna alternativ som gör det möjligt för olika klasser och åldergrupper att ha ämnet tillsammans. Även samarbete med annan skola är ett alternativ.

Skolan ska kunna visa en uttalad pedagogisk målmedvetenhet för ämnet elevens val. Det är inte tillåtet att använda elevens val som en form av tid till förfogande för elever som antas behöva extra tid att arbeta med vissa ämnen. Elevens val får inte ersätta stöd till eleven. Det är inte tillåtet att "baka in" ämnet elevens val i andra ämnen. Det är viktigt att ämnet elevens val är identifierbart, alltså definierat och presenterat så att så att eleverna känner till att de har möjlighet att studera ämnet elevens val.

Den garanterade undervisningstiden i grundskolan för elevens val är 382 timmar. Det är styrelsen för skolan som efter förslag från rektor ska besluta om fördelningen av antalet timmar för bland annat elevens val.

Entreprenörskap

Skolverket har nyligen gett ut *Skapa och våga, entreprenörskap i skolan* (Skolverket, 2010) eftersom skolverket fick i uppdrag av regeringen att arbeta med entreprenörskap i skolan. Man har här försökt att ta ett samlande tag om begreppet entreprenörskap, hur det ska behandlas inom skolan, hur forskare förstår det och hur det behandlas i världen i övrigt. Här talas i inledningen om att begreppet har vidgats från att ha haft sitt ursprung inom det ekonomiska området till att numera används inom flera olika områden som kulturella, pedagogiska och sociala. Man talar vidare om kopplingen mellan entreprenörskap och kreativitet, nyfikenhet och initiativförmåga. Skolverket menar att entreprenörskap ska löpa som en röd tråd genom all utbildning – i förskolan, grundskolan och på gymnasiet.

Skolans arbetsätt och arbetsformer diskuteras i många olika sammanhang och i den kritik som riktas mot skolan hävdas bland annat att de arbetsätt som används är förlegade och inte medverkar till att utveckla de förmågor som samhället har behov av. (Skolverket, 2010, s. 29)

Jag förstår citatet som att skolan i sitt arbetsätt fortfarande är gammeldags och lite tillspetsat kan sägas producera industriarbetare trots att arbetsmarknaden frågar efter helt annan typ av arbetskraft.

Frågan är inte om utan hur skolan ska ta tillvara och utveckla elevernas inneboende lust, motivation och initiativförmåga. Att lära sig och ha makten över sitt eget lärande lyfts fram som betydelsebärande i den entreprenöriella undervisningen. Eleverna behöver tro på sig själva och veta hur man söker kunskap och lär sig nya saker. I kunskapssökandet ska det ges utrymme för elevers kreativa, vilja och självständighet så att möjligheter öppnas och nya egna lösningar på problem tas tillvara. Arbetsuppgifterna ska därför vara verklighetsanknutna och bygga på elevers fria vilja och motivation. Detta sker med hänvisning till vad samhället i dag behöver, nämligen kreativa, ansvarstagande, initiativkraftiga människor. (Skolverket, 2010, s. 36)

Den egna viljan, valmöjligheter och självstyrning är viktiga komponenter för att känna inre motivation vilken är avgörande för kunskapernas kvalitet, hur mycket som lärs, vad som lärs och hur länge vi kommer ihåg det som lärs in. Tänk på hur mycket små barn redan i förskolan kan ha ett brinnande intresse för till exempel traktorer eller dinosaurier och på något sätt ser till att lära sig om detta. Alla har vi träffat på förskolebarn som kan hur mycket som helst om dinosaurier, alla krångliga namn och om de är köttätare eller växtätare mm. Kunskaper som barnen snappar upp, utan att de får någon egentlig undervisning, bara för att de vill, känner lust och inre motivation.

Om motivation

Motivation behövs för att framkalla aktivitet hos eleverna, motivation är det som håller igång aktiviteten och det som ger den mening och mål. Lärare ska arbeta för att lära eleverna att se framåt och att känna framtidstro. Eleverna behöver känna att de kan påverka innehållet i skolarbetet och att det egna intresset har en plats och ett värde i skolan. Det ökar elevernas känsla av att skolan är meningsfull. Det är naturligt för människan att vara nyfiken och vara nyfiken inför att lära. Lev S Vygotskij tar i boken *Fantasi och kreativitet i barndomen* (Vygotskij, 1995) upp fantasin som grund för varje form av kreativ aktivitet och inkluderar i begreppet kreativ aktivitet såväl konstnärliga, vetenskapliga och tekniska områden. Vygotskij påpekar att vi inte ska missta oss och se på fantasi som festlig intellektuell förströelse utan som en livsviktig funktion. ”Det är människans kreativa aktivitet som gör henne till en framtidsinriktad varelse, som skapar sin framtid och samtidigt förändrar sin nutid.” (Vygotskij, 1995, s. 11)

Joanna Giota är docent vid Institutionen för pedagogik och didaktik vid Göteborgs universitet. Hennes forskning handlar om motivation och att det är viktigt att ha kunskap om elevens motivation för att kunna bemöta och bedöma eleverna utifrån deras egna förutsättningar. Hon talar i sin forskning om att lärare upplever det som mycket svårt att stimulera elevens motivation.

Att definiera begreppet motivation, inklusive elevens motivation att lära i skolan, är emellertid en av de svårare uppgifterna inom såväl pedagogiken som psykologin och den pedagogiska psykologin eftersom inga andra begrepp inom dessa discipliner har blivit definierade och behandlade på så många olika sätt som just motivation. (Giota, 2002 s.3)

I litteraturen jag studerat för min undersökning framgår att motivation kan delas in i tre kategorier: Inre, yttre och obefintlig motivation.

Inre motivation kommer sig av individens egen lust, intresse. Drivkraften kommer av personliga skäl och anses vara det som ger en varaktig kunskap. Att ha kunskap om något är motivationshöjande, ju mer man vet om något desto roligare är det att fortsätta att lära sig mer och förstå mer. John Steinberg skriver i sin bok *Världens bästa fröken* (Steinberg, 2004) om att skolan har att göra med en ny sorts elev.

Jag har myntat uttrycket "lustbarn" därför att jag tycker det mycket väl beskriver den unga generationen som prioriterar enligt sin lust och sina känslor. Processpedagogiken ska hjälpa eleven att ta ett steg mot s.k. selfmanaged learning där eleven på sikt tar alltmer ansvar för sin egen inläring och utveckling. På sikt är man ute efter "intrinsic motivation", dvs. motivation som kommer inifrån en lust att lära. Tanken är att detta blir lättare om man väljer mer av vad man ska lära sig och kan påverka mer av hur man lär sig. Motivation blir ett mindre problem om man "äger" sin egen inläring. (Steinberg, 2004, s. 116)

Olga Dysthe talar i *Det flerstämmiga klassrummet* (Dysthe, 1996) om elever som hade ett motstånd mot att skriva och hur de kunde hitta drivkraften och motivationen. Dysthe framhåller elevens egna val av ämne som motivationshöjande faktor. Dysthe resonerar om att självstyrningen och förtroendet att välja och påverka sitt lärande är det som river ner motståndet och väcker den inre motivationen.

Eftersom eleverna valde ett ämne på egenhand, och genom att lärarna lade ner mycket arbete på att det skulle bli ett reellt val, blev detta arbete något de ägde själva på ett annat sätt än de lärarstyrda uppgifterna. Detta ger stöd åt det resultat jag kom fram till i en annan studie (Dysthe 1992 d), nämligen hur viktigt det är att eleverna har kontroll över både mål och metod i sitt eget arbete. Samtidigt visade studien i 11A att lärarens stöd var helt nödvändigt för att eleverna skulle kunna genomföra ett arbete som låg på gränsen till deras nära utvecklingszon. (Dysthe, 1996, s. 205)

Yttre motivation kännetecknas av att aktiviteten beror på förhoppning eller löfte om belöning i framtiden. Jag gör det här nu för att få något jag vill ha längre fram, det kan vara betyg, pengar eller andra fördelar. Yttre motivation kan också vara hot i form av sanktioner, straff eller andra "piskor". Jag gör det här fast jag inte vill för annars...

"Prestationsmål förutsätter å andra sidan att elever i skolan huvudsakligen lär för att uppfylla andras, såsom lärares eller föräldrars, krav och förväntningar för att inte hamna i svårigheter." (Giota, 2002 s.13)

Vid obefintlig motivation ser eleven inte ett samband mellan aktivitet och resultat och har gett upp. Detta tillstånd ger dåliga eller inga resultat och eleven anser att allt beror på något annat som skolan, lärarna, kamraterna eller föräldrar. Leif Strandberg kallar i sin bok *Bland mentorer, IUP och utvecklingszoner* (Strandberg 2008) detta tillstånd för omotivation. Han talar vidare om hur man motiverar elever genom att få dem att ta steget från Kan inte till Kan. ”Jag tror att mycket av det vi kallar för elevens omotivation handlar om att vi inte synliggjort Kan. Och detta kan lätt synliggöras genom elever som Kan.” (Strandberg 2008 s. 122)

Eleverna stimuleras ofta till skolarbetet av yttre motivation som betyg och beröm trots att inre motivation ger bättre kvalitet på kunskapen.

Birgitta Kullberg, forskare i etnografi, har skrivit boken *Lust- och undervisningsbaserat lärande – ett teoribygge* (Kullberg, 2004) där hon fördjupar sig i lust för lärande. Kullberg menar att lusten kommer ur ett starkt personligt engagemang och glädjen i att kunna något som man vill lära mer om.

Den som känner lust för att lära har en inre positiv drivkraft och känner tillit till sin förmåga att på egen hand och tillsammans med andra söka ny kunskap, som är betydelsefull både för individens utveckling och samhällets behov. (Kullberg, 2004, s. 31)

Kullberg talar vidare om hur lusten och motivationen kan infinna sig hos elever genom att uppgifter presenteras på ett visst sätt.

Presentationen ska innehålla sådant som hjälper lärande att engagera sig, att delta, att välja, att ta ansvar, att intressera sig, dvs. allt sådant som utvecklar de lärandes tänkande och som hjälper dem att finna motivation. (Kullberg, 2004, s. 77)

”Presentationen kan vara en föreläsning, en frågeställning, en film, ett rollspel, ja faktiskt allt man kan tänka sig för att presentera innehåll och övningar.” (Kullberg, 2004, s. 165)

Steinberg ger i sin bok, *Världens bästa fröken*, ett praktiskt exempel på presentation som skapar motivation och lust inför en ny uppgift, han kallar det för popcorn metoden. Klassen ska introduceras i ett nytt arbetsområde som behandlar jordens resurser och hur de fördelas i värden och vilka konsekvenser fördelningen har för människorna i de olika länderna. Klassen delas i två grupper, den ena gruppen består av 4-5 elever och den andra gruppen består av de övriga eleverna i klassen. Läraren har poppat en stor mängd popcorn och ger en liten näve till den stora gruppen, den lilla gruppen får massor av popcorn. Den stora gruppen kommer genast att reagera på orättvisan. Läraren har nu motiverat klassen till att arbeta med resursfördelningen mellan industriländer och utvecklingsländer. (Steinberg, 2004, s 147)

Ylva Dahlman skriver i sin avhandling, *Kunskap genom bilder* (Dahlman, 2004) om det motstånd elever kan uppleva när de överraskas av en uppgift som de inte känner för eller ännu förstår och hur det vänds i stark koncentration på bara ett par minuter. Dahlman drar i sin avhandling slutsatsen att vi kan förstå värden på ett djupare sätt om vi kan förmå det motstånd vi upplever i form av fasthållande av vid det bekanta kategorier att kapitulera. Dahlman menar att detta kan uppnås genom arbete med bilder.

Uppgiften är bokstavligt talat omöjlig så länge som deltagarna vänder sig till bekanta kategorier och erfarenheter. De har ingen aning om hur exempelvis *livskvalitet* eller *uppmärksamhet* ser ut. När de ändå accepterar att uppgiften kanske är möjligt har de redan

en föreställning av nya kategorier. Det ska inte förstås som att studenterna tänker ut eller formger en bild i huvudet som därefter överförs på papperet, utan föreställningen innebär att olika erfarenheter förenas till det samband som visar sig i artikulationen. (Dahlman, 2004, s. 179)

Dahlman talar vidare om det kritiska pedagogiska ögonblicket då eleven har att välja på att ge upp eller förmås lita på att uppgiften blir meningsfull och att den går att genomföra. Eleven kan hitta sin inre motivation för uppgiften trots att den kände ett motstånd initialt. Det kan vara stärkande som lärare att veta att inre motivation kan infinna sig hos eleven trots allt, eleven kanske behöver kanske tid att tänka efter, eller se hur en kamrat påbörjat sitt arbete, kanske läraren kan presentera uppgiften ur en annan synvinkel. Detta ställer krav på lärarens insats att vara både genomtänkt och flexibel och det krävs en hög grad av närvaro både mentalt och fysiskt under lektionen.

Så snart studenten börjar arbeta med bilden uppstår fullständig koncentration. Varje linje och varje nyans väljs med stor omsorg. De hinder som visade sig i tveksamhet och ovilja kan därmed sägas ha undanröjts och de båda helt olika erfarenhetsdomänerna förenas i en ny artikulation. Studenten är under pågående arbete inte medveten om sin egen arbetsprocess och blir därför förvånad över resultatet. (Dahlman, 2004, s. 201)

Cecilia Anderssons avhandling *Raketer och rådjur* (Andersson, 2006) berör också begreppet motstånd i skapande situationer. Den typ av yttre motstånd som behandlas i hennes studie göder den inre motivationen att skapa trots allt.

Många konstnärer menar att det måste finnas en spänning i själva skapandet. Ett motstånd att brottas mot, ett problem som ska lösas, en utmaning att anta. Det kan handla om ett motstånd i materialet, i tekniken, i utförandet eller i själva överföringen från idé till verk. På liknande sätt kan även utanförproblematiken, självvald eller inte också skapa spänning och i bästa fall konstruktivt motstånd. Naturligtvis måste detta motstånd vara övervinnligt och ses mer som problemlösning och en sporre i själva skapandet. Detta motstånd ger energi och kanske ”flow” när det övervinnits och har transformerats. Just detta är ytterst synbart hos gatukonstutövare som möter ständiga hinder i sin praktik. (Andersson, 2006, s. 159)

Cecilia Andersson resonerar i sin avslutande reflektion om risken med studiens fokus på gatukonsten kan ses som ett steg att göra den allmänt accepterad och att detta kan riskera att utövarna tappar motivationen att fortsätta skapa olaglig gatukonst.

Jag är medveten om att denna avhandling bidrar till institutionaliseringen av gatukonst. Detta är ett dilemma och en paradox då jag anser att det finns en risk att kväva det som gör gatukonsten vital och meningsfull. Dess faktiska om än symboliska prägel av motkraft är ett viktigt inslag i det offentliga rummet och denna kan gå förlorad vid upptagande i en formell institutionsbunden sfär. (Andersson, 2006, s. 171)

Cecilia Andersson närmar sig här Daniel H Pinks resonemang om inre och yttre motivation och hur yttre motivation ofta ger mindre av det vi vill ha. Cecilia Andersson reflekterar över risken att drivkraften bakom motivet att skapa gatukonst minskar eller försvinner om det blir accepterat och lagligt.

Daniel H Pink skriver i sin bok *Drivkraft den överraskande sanningen om vad som motiverar oss* (Pink, 2010) om motivation och motivationsforskning. Han reagerar på hur familjer, skolor och företag fortfarande använder sig av yttre motivationshjälpmedel som belöningar, bonusar, hot och piskor trots att forskning redan på 1940-talet visat att detta inte är bra metoder om man vill uppnå kvalitet i resultaten. Det var kontroversiella resultat som hittades,

ingen hade förväntat sig att belöningar skulle ha negativa konsekvenser. Pink talar om att människan har en inre lust att vilja bli bättre och lära mer, människan gör detta helt utan löfte om belöning bara för att det skänker en inre tillfredsställelse. Genom självstyre får vi utrymme att uppnå mästerskap som ger mening.

Belöningar kan ge ett uppsving på kort sikt – precis som en koffeinchock kan få oss att orka ett par timmar till. Men effekten avtar – och ännu värre, kan minska en persons långsiktiga motivation att fortsätta med projektet. (Pink, 2010, s. 17)

Pink redogör för flera exempel från näringslivet där företagsledare som vågat lita på forskningens resultat och frångått yttre motivation och istället tillämpat ett system som gynnar det personliga engagemanget hos de anställda. Detta system har fått enastående framgångar i form av produktutveckling och ökad omsättning/vinst. Insatser som visat sig ha denna effekt är frihet, tilltro och självstyre. De anställda har t ex fått tid som de kan disponera som de vill, i vissa fall all arbetstid, vilket resulterade i att företaget blomstrade. Pink menar att dessa kunskaper är applicerbara på alla områden. Till och med i extrema rutinarbeten leder självstyre till ökad effektivitet, bättre kvalitet och högre tillfredsställelse hos den anställde. Inom skolan har kunskaperna om självstyre, mästerskap och mening en självklar plats för att eleverna ska känna motivation att lära för framtiden. Självstyret kan till exempel betyda att eleven har ett val som inbegriper hur eller var uppgiften ska lösas. Mästerskapet kopplar Pink ihop med känslan av flow som kännetecknas av att individens egen strävan att nå längre och främjas genom att uppgiften är ny och engagerande. Mening infinner sig när eleven förstår syftet med läxan.

Elisabeth Nordin-Hultman skriver i sin doktorsavhandling *Pedagogiska miljöer och barns subjektsskapande* (Nordin-Hultman, 2004) om hur barn i förskola och skola tidigt lär sig att rikta den diagnostiserande blicken mot sig själva genom de återkommande utvecklingssamtalen och att detta bidrar till hur barnet skapar sin egen identitet. Nordin menar att barnets identitetsskapande är starkt förknippat med de läro- och utvecklingsmiljöer som de möter. Nordin talar vidare om att vi kan se på förskolor och skolor som sociala handlingsrum och att det bör fokuseras på att eleverna kan skapa intressanta sammanhang och finna meningsfulla aktiviteter. Ämnet elevens val kan ses som en del av denna fokusering. Här får eleverna möjlighet att själva välja sitt sammanhang och hitta aktiviteter som personligt meningsfulla och det i sin tur bidrar till elevens identitetsskapande. Nordin-Hultman skriver om barnens inramande miljö både ur tids och rumslig synvinkel, hon har i sin studie tittat på förskolor och funnit att regleringen av tid, rum och material är mycket starkt inrutad. Regleringen utgör en tyst, ansiktslös och osynlig maktfaktor som är bortom barnet och den närvarande pedagogen.

Man kan således ana en spänning mellan å ena sidan de barncentrerade diskurserna på en formuleringsnivå, och å andra sidan de diskurser som svarar för reglering och styrning på praktikens realiseringsnivå. (Nordin-Hultman, 2004, s. 101)

Nordin-Hultman finner att det blir motsägelsefullt eftersom den rådande centrala idén inom förskolan är att barnen lär genom den fria leken, det fria skapandet och barnens självinitierade aktiviteter. Denna reglering av tid, rum och material följer barnet upp i skolan även om de tidigare skolårens reglering betraktats som jämförelsevis svaga.

Informanterna i min undersökning är 10 – 12 år, Vygotskij menar att denna mellanålder är en kritisk period för fantasin, barnen förhåller sig här kritiska till sina bilder, han menar att det sker en omgestaltning av fantasin, att den ändras, från att ha varit subjektiv till att bli objektiv. Förändringen beror på att hjärnan och kroppen utvecklas till att bli vuxen. ”Det är en ålder när

organismens barnliga jämvikt är raserad och när den mogna organismens jämvikt ännu inte är funnen.” (Vygotskij, 1995, s. 43). Han talar om att barnets skapande fantasi i denna ålder träder tillbaka och att det är ett massfenomen att lusten att rita försvinner hos barn i denna ålder.

Bara enstaka barn fortsätter att rita, mestadels sådana som är speciellt begåvade i detta hänseende, eller som inspirerats till det av yttre omständigheter i stil med speciell teckningsundervisning o s v. Barnet börjar förhålla sig kritiskt till sina teckningar, de barnliga schemana upphör att tillfredställa det, de förfaller alltför subjektiva, det kommer till övertygelsen att de inte kan rita och lämnar ritandet. (Vygotskij, 1995 s. 43)

Jag förstår Vygotskijs resonemang som att det i denna känsliga mellanålder är viktigt att eleverna får undervisning för att inte tappa bort sin kreativa skapande förmåga i tron att de inte kan.

SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING

Bild är det ämne som uppvisar lägsta andelen elever som tycker att det är viktigt med bra kunskaper i ämnet (ca 47 %, jämfört med t ex slöjd ca 65 % och matematik 92 %), tillsammans med musik och slöjd är också bild det ämne med lägst andel elever som anser att det behöver ämnet för att klara fortsatta studier (var fjärde elev, jämfört med t ex var nionde av tio elever vad gäller matematik). (NU-03, s. 28)

Syftet med min uppsats är att förstå vad som motiverar mellanstadieelever välja ämnet bild och varför de väljer att fördjupa sig i bild.

Hur elevens val inspireras av det egna intresset för ämnet, föräldrarnas inställning, kamraternas val och vilka valbara ämnen som erbjuds av skolan. Min förförståelse som säger att eleverna ser bild som ett roligt och avkopplande ämne. Enligt skolverkets nationella utvärdering i ämnet bild, Nationella utvärderingen av grundskolan 2003 (NU-03), kom de fram till att bild är ett ämne som ses som roligt och intressant men inte särskilt viktigt. Den åsikten delades av alla inblandade såväl elever, lärare och föräldrar. Relativt många elever hade fritidsintressen inom bildområdet.

Frågeställningar: Vad motiverar elevernas val när de väljer Bild som fördjupningsämne? Vad förväntar de sig för lektionsinnehåll?

METOD OCH GENOMFÖRANDE

Min undersökning har till syfte att belysa motiv och förväntningar. Jag har därför valt önskelistor och enkät i kombination med intervju som lämpliga metoder. Informanterna utgörs av två åldersblandade grupper som går på mellanstadiet, år 4, 5 och 6. Totalt är det 21 elever men eftersom en elev nekade att delta utgörs undersökningsbasen av 20 elever, 11 pojkar och 9 flickor.

Önskelistor

Önskelistorna har potential att visa elevens vad som motiverar och lockar elever att välja elevens val – bild. Inför den första bildlektionen får eleverna skriva önskelistor där de får lista sådant de vill göra på lektionerna under kommande termin. Instruktionen till eleverna är att skriva upp sådant de längtar efter, något de gjort förut och vill göra igen eller något de inte gjort förut men som de skulle vilja prova som är relevanta för bildämnet.

Enkät

Enkäten kompletterar önskelistorna, jag får möjlighet att fråga om hur de motiverats till valet och hur de värderar lektionerna.

Dahlman har i sin avhandling, Kunskap genom bilder, (Dahlman, 2004) använt sig av enkäter om metod för att samla empiri rörande elevers uppfattning. Dahlman skriver om problemen med att få deltagarna att svara överhuvudtaget. För att motivera deltagarna att svara påpekar hon att enkäten ska vara lagom lång och inte för tidskrävande samt kännas meningsfull.

Det stöder mig i min uppfattning om metodens lämplighet för insamlande av empiri som underlag i min undersökning. Jag använder mig av öppna frågor så eleven själv får formulera sitt svar men eftersom mina respondenter är unga och har ett begränsat skriftspråk kan flera frågor besvaras med ja, nej eller vet ej.

Intervju

Jag planerar att utföra intervjuer med 11 elever som valt bild.

Då syftet med intervjuerna är att förstå hur eleven ser på sin egen verklighet kommer jag att göra en kvalitativ intervju. ”Om jag däremot är intresserad av att förstå människors sätt att resonera och reagera, eller av att särskilja eller urskilja varierande handlingsmönster, så är en kvalitativ studie rimlig.” (Trost, 1993, 2005, s.14) Trost skriver vidare att kvalitativa metoder är att föredra om jag som forskare vill se verkligheten som den intervjuade ser den och att man genom triangulering, det vill säga ställa frågor om nästan samma sak, kan ringa in svaret så att jag som intervjuare blir mer säker på att jag förstått informantens tankegång och svar. Trost tar upp några problem som kan förekomma vid gruppintervjuer den ena är att intervjun kan bli dominerad av de pratglada och de blyga och tystlåtna kommer i skymundan. Ett annat problem kan vara att gruppen tenderar att ena sig runt en åsikt som verkar lämplig i situationen. (Trost, 1993, 2005, s. 26)

Dokumentationsteknik

Jag kommer att dokumentera intervjun med videokamera. Trost menar att till fördelarna hör att man kan lyssna till tonfall och ordval upprepade gånger efteråt. Man kan också skriva ut intervjun och läsa ordagrant vad som sagts. (Trost, 1993, 2005, s. 53) Vid bandupptagning behöver man inte göra anteckningar utan kan koncentrera sig på frågorna och svaren.

Videokameran uppfyller fördelarna som Trost talar om. Kameran medger kompletterande möjligheter att se kroppsspråk och gester, videoupptagningen förenklar dessutom identifieringen av vem som talar när jag både kan se och höra.

Planering och genomförande

Inför den första lektionen har eleverna uppmanats att skriva önskelistor över sådant som de vill göra under den kommande terminen. Uppmaningen formulerades: Skriv upp sådant längtar efter att göra. Det kan vara något du gjort förut och vill göra igen, något du skulle vilja prova eller något du vill bli bättre på.

Jag samlar in ytterligare data för min studie genom att låta de elever som har Bild som Elevens val under vårterminen 2011 svara på enkätfrågor rörande valet. Frågornas syfte är att förstå vad som motiverar valet till exempel eget intresse, kompisarnas val, uppmuntran från hemmet och lärare. Enkäterna är anonyma. Kön markeras genom att kryssa i en ruta och eleven skriver själv sin ålder.

Eleverna svarar på enkäten under en av de första lektionerna för terminen när de har valsituationen i färskt minne vilket ger validitet för forskningsunderlaget.

Enkäterna följs upp med att jag intervjuar ett antal elever för att ytterligare klargöra tankar som styr valet. Eleverna som intervjuas avidentifieras i studien, endast kön och ålder kommer att redovisas.

Urval

Jag utför min undersökning på en låg och mellanstadieskola som ligger i ett mindre samhälle cirka 3 mil utanför närmaste stad som har ca 20 000 invånare. Jag väljer en låg och mellanstadieskola utifrån min egen geografiska placering. Det är en liten landsortsskola, elevantalet är cirka 100. Skolan bedriver undervisning i elevens val ett lektionspass om 90 minuter per vecka. Informanterna är mellanstadieelever i skolor 4 – 6, den åldersblandade gruppen består av 11 elever.

Etiska överväganden

Jag skickar med eleverna hem en förfrågan om deltagande i intervjun. Eftersom de är unga ska vårdnadshavarna ge sitt medgivande eller nekande. Jag påpekar i brevet att all data kommer att behandlas konfidentiellt samt att deltagande är frivilligt och att eleven kan avbryta om så önskas. Trost talar om skillnaden på anonymitet och konfidentialitet.

I anslutning till att man tar den första kontakten och eller vid intervjuens start skall man upplysa om att det man talar om är strängt konfidentiellt. Det innebär att ingen utomstående någonsin kommer att få ta del av något på sådant sätt att den enskilde kan röjas eller igenkännas. (Trost, 1993, 2005, s. 40)

Studiens struktur kommer att vara hermeneutisk, reflexiv och tolkande. Hermeneutik är en forskningsmetod där tolkningen och förståelsen av empirin är grundläggande. Jag har via studierna i bildpedagogik C fått en viss förståelse för ämnet hermeneutik via föreläsningar, litteratur och givande diskussioner med studiekamraterna. Jag tycker att sättet som empirin behandlas inom hermeneutiken är tilltalande, det känns tillåtande och faktiskt förlåtande att *allt vi vet, förstår och kan* är tolkningar av värden utifrån *min* förståelsehorisont, det inger förtröstan att veta att min horisont ändras under resans gång och inget är hugget i sten. Det är alltså tillåtet och nödvändigt att lära mer och inse att jag inte är fullärd och omöjligt kan veta allt som finns att veta.

Erling Bjurström skriver i *Nutida etnografi. Reflektioner från mediekonsumtionens fält* (Gemzöe, 2004) om hur mening aldrig låter sig fixeras som empirisk fakta och att data alltid i vetenskapliga sammanhang måste betraktas som resultatet av tolkningsprocesser där varje tolkning förutsätter att något tas för givet.

För hermeneutikern är teori och empiri inneslutna i det som brukar betecknas som den hermeneutiska cirkeln eller spiralen. Denna cirkel betonar, kort sagt, sambandet mellan det som tolkas, den kontext som det tolkas i och den förförståelse som ligger till grund för tolkningen. (Gemzöe, 2004, s. 76)

Studien kommer att ha inslag av kvantitativ metod då jag använder mig av enkäter för att samla in en del data. Frågorna är dock inte av den karaktären som frågar efter hur ofta eller hur länge, de är formulerade för att svara på vad informanten tycker och om omgivningen stöder informanten.

Jag redovisar enkäten och önskelistorna i tabellform och gör en analyserande kommentar efter varje fråga. Intervjun redovisas fråga för fråga med svaren från informanterna. Jag gör en analyserande kommentar efter varje intervjufråga. Alla informanter har tilldelats nya namn för att avidentifiera materialet. I slutet av kapitlet gör jag en sammanfattning.

Önskelistorna som eleverna upprättar inför första lektionen faller under kvalitativ metod då de förmedlar förväntningar och önskningar. ”Om jag däremot är intresserad av att till exempel försöka förstå människors sätt att resonera och reagera, eller av att urskilja ett handlingsmönster, så är en kvalitativ studie rimlig.” (Trost, 1993, 2005, s.14) Önskelistorna redovisas på liknande sätt som enkäterna – i en tabell som på ett överskådligt sätt visar vad eleverna önskar och förväntar sig och hur det fördelar sig.

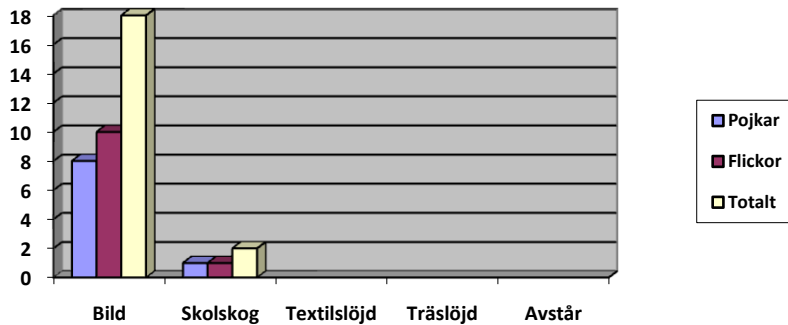
Intervjuerna analyseras genom att jag tittar på filmen och gör sammanfattningar av elevsvaren. Sammanfattningarna redovisas fråga för fråga. I kapitlet om vad man ska göra med allt material, skriver Trost om flera metoder som är vetenskapligt gångbara vid kvalitativa intervjuers bearbetning. Han redovisar också den metod som jag valt. En fördel med den valda metoden är att man tar bort ointressant material och oväsentligheter som inte har med frågan att göra och det kvarvarande materialet blir lättare att analysera. Trost påpekar dock att detta medför att man går miste om visst material men att förlusten vägs upp av fördelarna. (Trost, 1993, 2005, s 127-128)

RESULTAT OCH ANALYS

Enkät

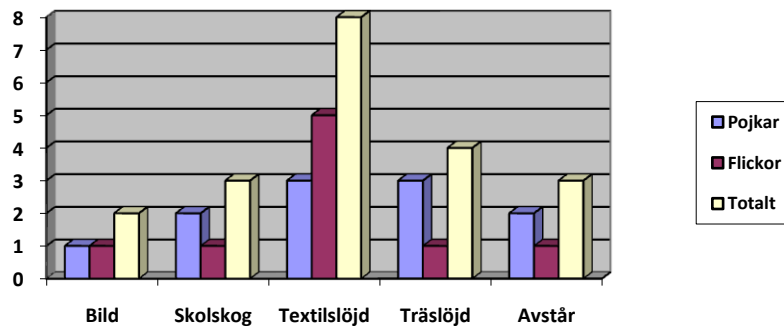
Jag redovisar enkäten fråga för fråga med hjälp av tabeller vilket gör resultatet visuellt överskådligt. Rubriken anger vilken fråga som redovisas och staplarna visar valresultatet uppdelat i tre kategorier, pojkar (blå), flickor (lila) samt det totala (gul) resultatet. Två olika grupper om totalt 20 elever har svarat på enkäten, 11 pojkar och 9 flickor.

Förstahandsval, fördelning av valalternativen.

Av de som svarade hade alla utom två bild som förstahandsval.

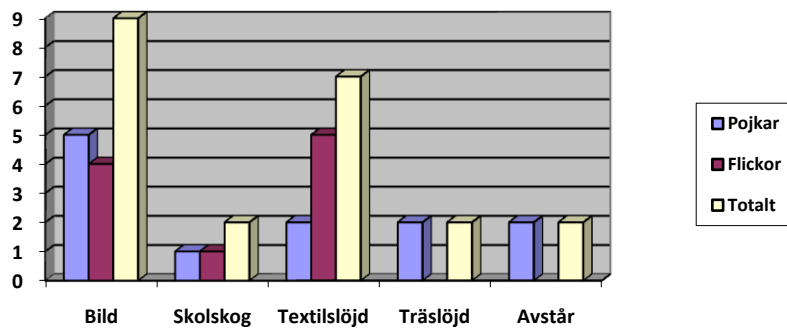
Andrahandsval, fördelning av valalternativen.

Åtta elever hade textilslöjd som andrahandsval, övriga alternativ fördelar sig relativt jämnt. Tre avstod från att svara.

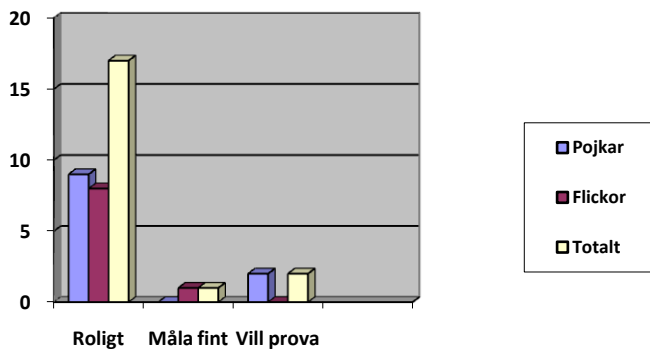

Tredjehandsvalen, fördelning av valalternativen.

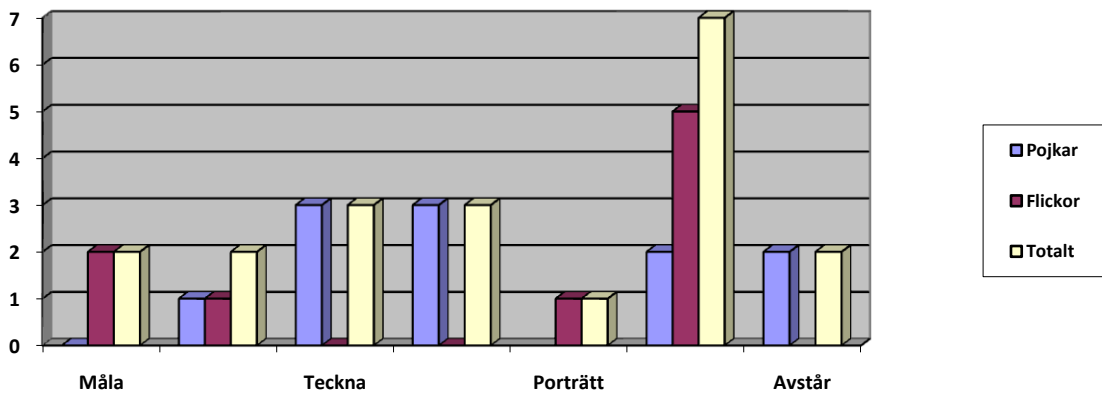
Tredjehandsvalen visar att nio elever ville ha bild, två skogen, sju textilslöjd och två avstod från att svara.

Varför vill du ha bild?

17 elever svarar att de vill ha bild för att det är roligt, en vill måla fint och två vill prova på.

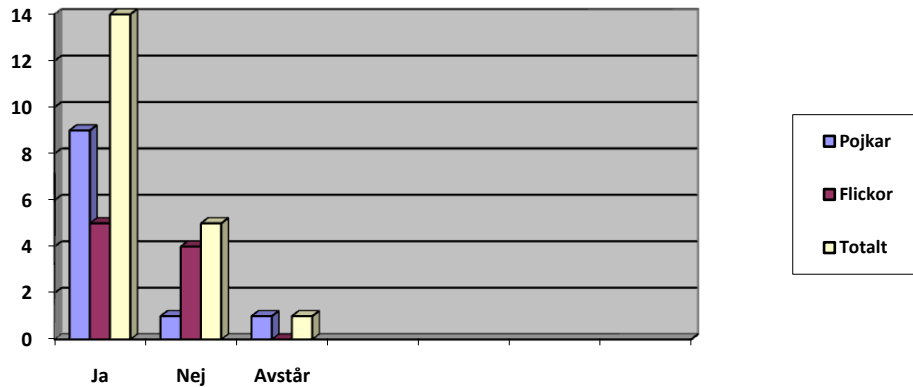
Vad vill du helst göra på bildlektionerna?

(Måla, Pyssla, Teckna, Papiermache, Porträtt, Vet inte, Avstår)

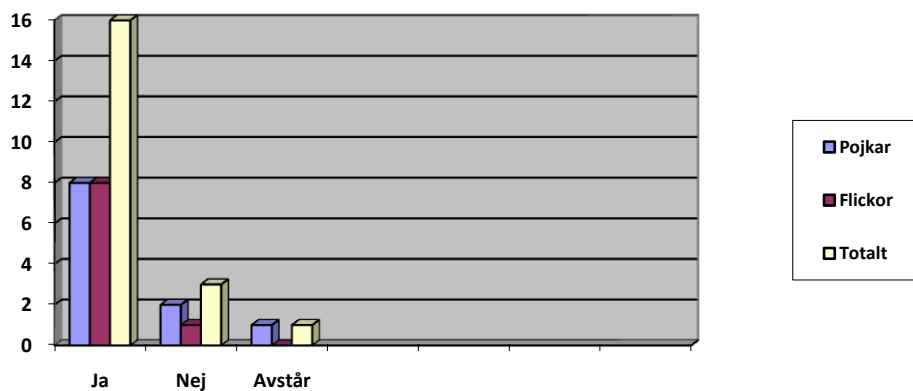
Förväntningarna på bildlektionerna fördelar sig ganska jämt mellan valalternativen, måla, pyssla, teckna, papiermache, porträtt och avstår, sju elever vet inte.

Tycker du att du är bra på att rita?

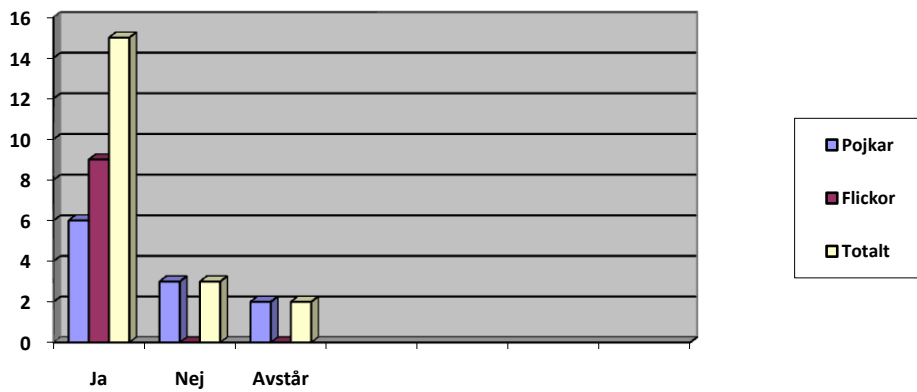
14 elever tycker att de är bra på att rita, fem tycker inte att de är bra och två avstår från att svara.

Är det någon annan i din familj som är bra på att rita?

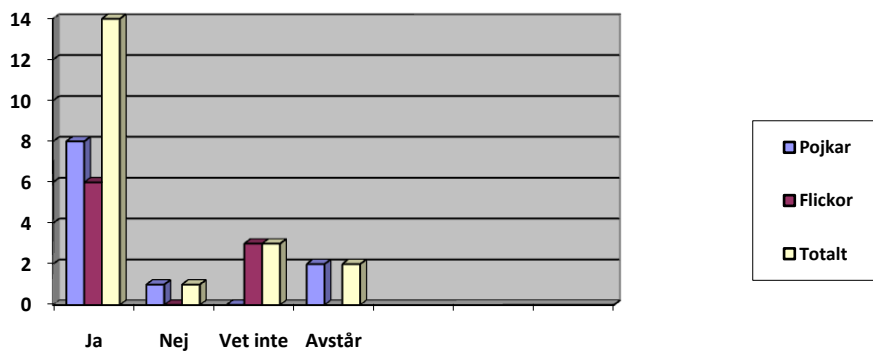
16 elever har någon i familjen som de tycker är bra på att rita, tre har ingen och en avstår från att svara. Svaren på dessa frågor tolkar jag som att det är många av undersökningens informanter som själva anser att de är bra på att rita och att de har förebilder för sitt intresse i familjen. Eftersom de flesta fått sitt förstahandsval antar jag att de valt bild för att de vill lära mer om något som de redan är bra på och vet en del om. Det tyder på att eleverna väljer utifrån sin inre motivation.

Brukar du rita på fritiden?

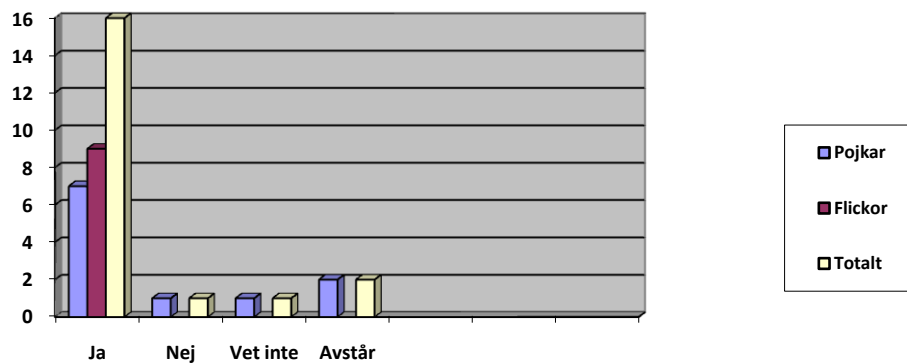
15 elever brukar rita på fritiden. Tre ritar inte och två avstår från att svara.

Tycker du att bild är ett viktigt ämne?

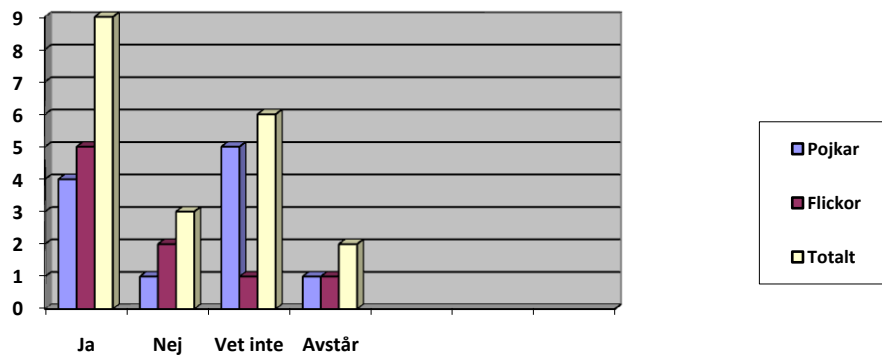
De flesta, 14 elever, tycker att bild är viktigt, en tycker inte att det är viktigt, tre vet inte och två avstår från att svara.

Tror du att du kommer att ha nytta av det du lär dig på Bild i de andra ämnena?

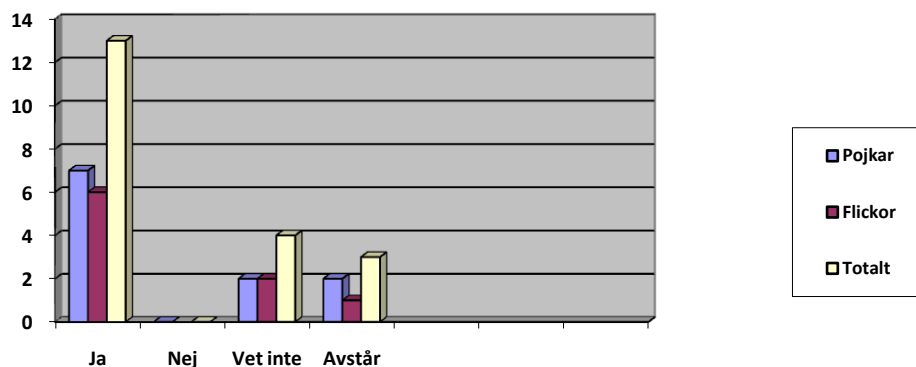
Majoriteten, 16 elever, tror att de kan ha nytta av bildkunskaper i de andra skolämnena. 1 elev svarar nej, 1 vet inte och 2 avstår från att svara.

Tror du att dina föräldrar tycker att Bild är viktigt?

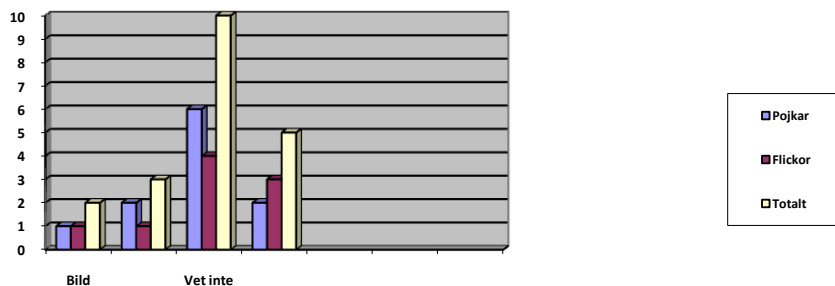
Nio elever tror att föräldrarna tycker att bild är viktigt och tre tror inte det, sex elever vet inte och två avstår från att svara.

Tror du att dina andra lärare på skolan tycker att Bild är viktigt?

13 elever tror att de andra lärarna tycker att bild är viktigt, fyra vet inte och tre avstår från att svara. De flesta elever har svarat positivt på de ovanstående frågorna om vikten av bildämnets nytta inom skolan. Jag kan inte bortse från att svaren om vikten och nyttan av bild ämnet kan vara färgade av elevernas vilja att vara skolan till lags. Det finns, som konstaterats i litteraturen, en kvarlevande kultur om foglighet och lydnad inbyggd i skolans undervisningsstruktur, eleverna förväntas ange "rätt" svar på frågor ställda av lärare.

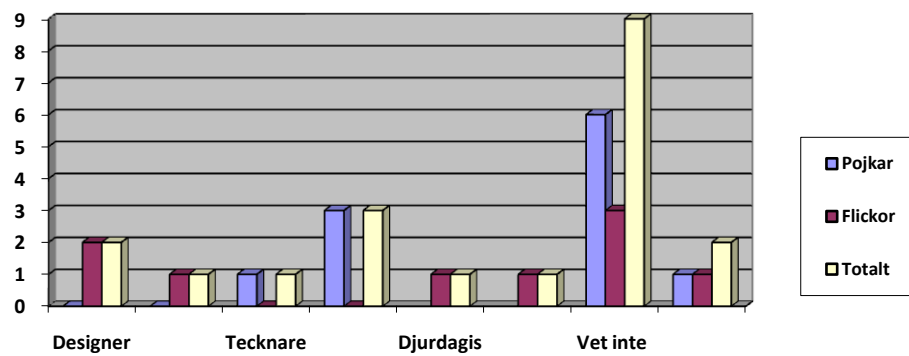
Vad valde din (bästa) kompis som Elevens val?

(Bild, Skogen, Vet inte, Avstår)

10 elever vet inte hur kompisarna valt, två vet att de har valt bild och fem avstår från att svara. Det tycks inte som kompisarnas val har någon större inverkan på hur eleverna i undersökningen gjort sina val eftersom de flesta inte vet hur kompiserna valt. Jag tolkar detta som att valen skett utifrån självstyrelse och inre motivation.

Vad önskar du jobba med när du blir stor?

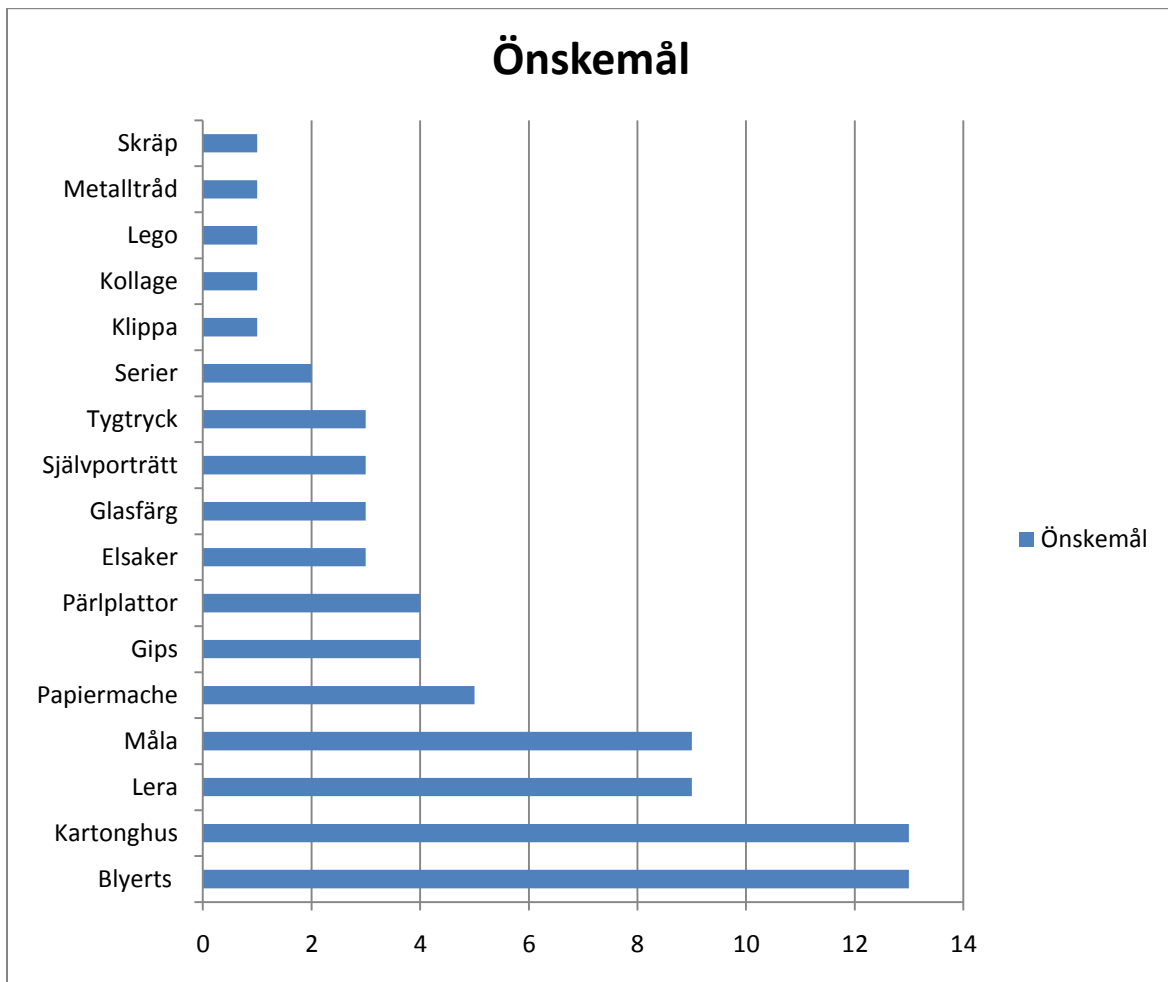
(Designer, Bildlärare, Tecknare, Idrottsproffs, Djurdagis, Ingenjör, Vet inte, Avstår)

Önskemålen om de framtida yrkesvalen fördelar sig relativt jämnt över ett antal yrken. Den största gruppen, nio elever, vet inte vad de vill jobba med när de blir stora. Min tolkning är att det framtida yrkesvalet känns alltför avlägset för mellanstadieeleverna i undersökningen.

Värt att notera är ändå att flera önskar arbeta med processyrken som designer, idrottsproffs och tecknare, yrken som i hög grad kräver inre motivation och egen drivkraft.

Önskelistor

Tabellen visar vad eleverna önskade att lektionerna skulle innehålla. Önskemålen är sorterade i frekvensordning för att visualisera avläsandet. Listorna är skrivna av totalt 20 elever i två olika grupper. De har fått lista sådant de vill göra på lektionerna och de har fått skriva ner hur många önskemål som de velat.

Önskelistor skrivs, av de elever som tilldelats bild, inför den första lektionen för terminen. Önskemålen visar att de har stora förväntningar på lektionerna även om de vanligast förekommande materialen är mest önskade. Hit räknar jag blyerts, kartonghus, lera och måla. Eleverna har flera ovanligare önskemål som lego, elsaker, metalltråd och skräp. Önskelistorna visar att eleverna har stora förväntningar på lektionerna och att de vågar önska ovanliga saker. Variationen i önskemålen tyder på att de har en stor tilltro till att mycket kan vara möjligt.

Slutsats, enkät och önskelista.

Jag drar den sammanfattande slutsatsen av enkäten och önskelistorna att eleverna väljer bild för att de tycker att det är roligt och att de har förväntningar på att kunna påverka innehållet på lektionerna i hög omfattning. Skolverket skriver i NU-03 om flerstämmighet och hänvisar bland annat till Dysthe, som jag tagit upp i kunskapsbakgrunden, i resonemanget om flerstämmig lärandemiljö. ”Med en flerstämmig lärandemiljö gäller dessutom att eleven ofta uppfattar att han/hon själv har ett väsentligt inflytande över val av vad som ska utföras, hur det ska utföras, såväl i samråd.” (NU-03, sid. 153). Valmöjligheten är en viktig faktor för om eleven upplever delaktighet, inflytande och motivation.

Önskelistorna som visar på informanternas förväntningar har kvantitativ karaktär men är upprättade under helt andra förutsättningar än enkäterna. Eleverna skriver listorna inför den första lektionen, instruktionerna för listskrivandet ges flera dagar innan den första lektionen. Förutsättningarna för önskelistornas bidrag till empirin skiljer sig markant från enkäten. De skrivs av fri vilja om man vill, utanför lektionstid. Inlämnandefrekvensen är total (100 %) det tyder på att eleverna sporrats av en inre motivation inför uppgiften.

Intervju

Resultatet av intervjun presenteras fråga för fråga, jag har transkriberat svaren ordagrant, eleverna svarade oftast mycket kortfattat. Jag har rensat bort stakningar hummanden och enstaka ohörbara ord. Till intervjun inbjöds 11 elever, en tackade nej till att medverka, en nekade plötsligt vid intervjutillfället och två var sjuka. De kvarvarande sju eleverna intervjuades i grupp vid ett tillfälle. Inledningsvis var det någon elev som kommenterade filmkamerans närvaro och frågade om den var igång. Jag förklarade att jag filmade för att slippa skriva upp allt under intervjun. Kameran föll snabbt i glömska så snart vi började prata och jag tycker inte att kamerans närvaro påverkade hur eleverna svarade.

Medhavd bild

7 Informanter, 4 pojkar, 3 flickor, 4 mobilbilder, 2 färgutskrift, 1 foto.

Vad var det som du tyckte var bra med bilden?

Lasse *Foto på lillasyster. Hon är så söt, jag skulle vilja kunna rita av henne.*

Staffan *Monster energidryck logga. Bilden är cool och den är god att dricka, jag skulle vilja kunna göra häftiga reklambilder.*

Nisse *Nike-logga. Om man tittar så är bokstäverna en skateboardåkare, det är snygga färger, jag vill kunna rita av den. Jag kan tänka mig att jobba med att göra sådana reklambilder.*

Urban *Babels Torn. Jag hittade den på datorn och skrev ut den hemma vi har alla sådana datagrejer, skrivare och allt. Den har mycket detaljer, det är bra, jag vet att det är en belgare som målat den men jag vet inte när, fast den är gammal. Det skulle vara roligt att försöka rita av den eller den är nog målad tror jag. Det blev konstiga färger när jag skrev ut den.*

Linda *Foto på sig själv som baby. Jag hade glömt bort att ta med en bild, men jag hade den här i väskan, den är bra, titta smilgroparna. Jag skulle vilja bli bättre på porträtt, jag är ganska bra nu men jag skulle vilja rita mer så det liknar.*

Nina *Monalisa. Jag tog en bild på Monalisa det är Leonardo de Capr... nej da Vinci, inte Caprio han är väl*

skådespelare, da Vinci. Jag tror att den finns i Paris, Globen, nej ha, ha, ha, Louvren. Jag såg en bild där de hade satt Michael Jacksons huvud i stället och att hon höll i Monalisa ansiktet som en mask, alltså hon hade tagit av masken och under var egentligen Michael Jackson. Alltså den är målad, jag tror det är oljefärg. Jag tror att jag ska måla av den men ändra något hon ska blinka med en ögat. Dom har förstorat upp, hittat bokstäver i ögonen, man kan inte se det.

Marie

Spindel. Det är en bakgrundsbild i telefonen, den är så här hårig, kolla om man förstorar... Om jag ritar av den skulle jag hänga den i mitt rum, ovanför sängen. Eller, jag vill byta bild, kolla jag hittade en söt leopardunge.

Kommentar

Informanterna har valt att ta med bilder av stor variation. Uppdraget de fick inför intervjun var att ta med en bild som du önskar att du gjort själv. Bilderna rör sig inom kategorierna reklam, foto och konst.

Reklambilderna har valts för att eleverna tycker de är häftiga, snygga och coola. Personliga åsikter som att monsterdrycken är god att dricka och eget intresse av att åka skateboard ligger bakom bildvalet.

Foton på lillasystem och sig själv som baby är valda utifrån att eleverna skulle vilja lära sig att rita av så det liknar samt har fotot stort personligt värde. Marie, som hade med bilden på spindeln och sedan bytte till en bild på en leopardunge verkar inte ha gjort ett genomtänkt val eftersom hon under intervjun kunde tänka sig att byta bild, däremot tycks motivvalet var lockande då båda bilderna föreställer djur som är potentiellt farliga. Detaljer som håren på spindelbenen intresserar och hon skulle vilja kunna rita av den.

Konstbilderna, Monalisa och babelstorn, har eleverna letat fram på nätet. Nina har tagit reda på en del fakta om bilden hon valt, Monalisa, hon vet vem som målat och var den finns och kan namnet på museet. Hon känner också till att det kan finnas dolda budskap i ögonen på Monalisa. Nina har också sett att man kan leka med bilder och uttrycker önskemål om att prova på detta, hon har dessutom tänkt ut hur hon skulle göra då. Nina har lagt ner tid på att välja och reflektera över bilden. Eleven med babelstorn har valt bilden för att han gillar detaljerna, och skulle vilja försöka rita av den. Han har vissa faktakunskaper om bildens ursprung och gissar på tekniken.

Vad var det som lockade och motiverade dig att välja bild när du skulle välja till elevens val?

Lasse Det är roligare än de andra.

Staffan Det är det roligaste.

Nisse Det är kul, jag gillar att rita, förut skulle jag jobba med det men jag har ändrat mig nu ska jag bli skejtare.

Urban Det här är det roligaste jag hade bild förra terminen också men jag ville ha det igen det är roligast. Man får göra allting inte bara trä eller sy, man kan rita, måla, allting, det finns mycket att välja på.

Linda Jag gillar att skapa

Nina Här för man göra allting, om man har sy är det liksom bara nål och tråd och har man trä är det ja, typ trä. Men här kan man göra allting lera, ostvax, måla allting. Allt i ett.

Marie Nä, men jag tycker det är kul men jag hade egentligen velat ha skogen men det var för många som valt det så jag fick bild. I skogen får man skjuta, ja, med luftgevär alltså.

Informanterna har valt utifrån vad de tycker är roligast. Lasse har gjort valet utifrån att bild var roligare än de övriga valalternativen. Staffan och Urban uttrycker att bild är det roligaste, förmodligen syftas på att det är det roligaste av de erbjudna alternativen och inte det roligaste som finns eftersom de i nästa fråga anger bandy som sitt bästa/största intresse. Urban och Nina påtalar också att variationen i medier att uttrycka sig i är viktig för valet. Marie, som inte fått sitt förstahandsval, har en annan infallsvinkel än de övriga i gruppen men uttrycker ändå att hon tycker att det är kul med bild.

Vad är ditt bästa/största intresse, vad vill du helst göra?

Lasse Bandy

Staffan Bandy och fotboll

Nisse Skateboard

Urban Jag vet inte bandy kanske

Linda Skoteråkning

Nina Hästar, ridning, ridning räknas som sport men det är ju mer, man sköter ju om hästarna också.

Marie Karate

Sport i olika former är det största fritidsintresset för alla informanter.

Brukar du rita hemma?

- Lasse** Nä
- Staffan** Ja ibland, jag brukar rita hus och traktorer...
- Nisse** Ibland, jag tränar på att rita skateboardåkare.
- Urban** Ja, jag brukar rita men mest är det Hedvig (lillasyster) som ritar.
- Linda** Nä jag ritar inte, ja, när jag pratar telefon då kluddrar jag hela tiden, Det blir blommor och så leker jag med namnet skriver det på olika sätt du vet så där bulliga bokstäver som sitter ihop. Det blir mest kladd.
- Nina** Rita och rita, jag tar inte fram papper och penna direkt men jag bruka designa, det finns ett dataprogram, kläder och sådant. Jag brukar hålla på med paint. Och så har jag en bok, lär dig rita hästar steg för steg. Jag vill att det ska likna.
- Marie** Jag och Jennifer (kompis) vi brukar rita tillsammans, vi gör böcker, skriver historier. Vi har ett papper där det är linjer där nere och tomt där uppe, då kan man rita en bild och skriva en historia till. Jag har massor av sådana böcker, jag sparar dem, det blir nog kul att titta på när jag blir stor. Jag brukar längta efter att göra sådana böcker, mest då det är lov.

Alla utom Lasse brukar rita i olika omfattning hemma. Staffan, Urban och Nina strävar efter att rita av motiv så det ska likna. Nina använder sig också av datorbaserade designprogram. Nina verkar göra skillnad mellan att rita fritt och att rita så det liknar med hjälp av hästboken och skapa på datorn eftersom hon uttrycker sig som hon gör när hon inleder med "rita och rita, jag tar inte fram papper och penna direkt". Jag noterar att den av eleverna som uttryckt minst aktivt intresse för bild och den som inte fått sitt förstahandsval är den som har mest bildskapande på fritiden hon tom längtar efter att få rita och skriva böckerna hon berättar om. Spontant berättar hon också om hur hon värdesätter sina böcker genom att spara dem tills hon blir stor.

Är det någon annan hemma som ritar?

- Lasse** Storasyter hon är superduktig, och Diana (pappas nya) hon kan rita så bra, du ska se...
- Staffan** Pappa brukar rita hus och gubbar han är ganska duktig, han får till det så det liknar.
- Nisse** Ja, Abbe (storebror) han ritar, han är bra, fast han ritar inte så mycket nu, mamma och pappa ritar inte.
- Urban** Syskonen ritar och farfar han kan, han bruka rita, han får till det så det liknar.
- Linda** Mamma brukar rita mönster och så.

Nina Mormor hon ritar men det är mest skisser hon syr ju också så hon brukar rita upp mönstret. Hon håller på med tryck och ritar upp mönstret hur det ska vara.

Marie Mormor brukar rita upp mönster när hon stickar sockar och mamma brukar bara hålla på med klotter när hon står i telefon, men bara kludder.

Alla elever har någon som de tycker är bra eller väldigt bra på att rita, Staffan och Urban refererar till kriteriet att 'få till det så det liknar'.

Om du fick önska vad skulle du vilja bli bättre på att rita, vilken sorts bild skulle du vilja kunna göra?

Lasse Jag skulle vilja rita av min lillasyster.

Staffan Jag vet inte, fint liksom.

Nisse Sportbilder så det blir lika, liksom farten, actionbilder.

Urban Jag vet inte kanske rita så det liknar.

Linda Porträttbilder så det blir mer likt.

Nina Rita av så det liknar, detaljer.

Marie Djur, så det liknar.

Eleverna uttrycker unisont en önskan om att rita fint så det liknar. Realistiska avbildningar står högt upp på önskelistan över önskade kunskaper.

Slutsats, intervju.

Min sammanfattande slutsats av intervjun är att resultaten i flera frågor sammanfaller med resultaten som framkommit i enkäten och önskelistorna. Intervjun visar att eleverna väljer bild för att de tycker att det är roligt, även den elev som tilldelats bild i sitt andrahandsval säger att det är kul, samma elev visar sig, senare i intervjun, vara den som uttrycker sig ha störst intresse av att göra bilder på fritiden. En elev, Lasse, har i valet av bild gjort ett negativt val, han har valde bild för att de andra valalternativen var tråkigare. Alla informanter uttrycker att de vill lära sig att rita så det liknar, de vill att framställningen ska vara realistisk. I kunskapsbakgrunden tar jag upp Vygotskij (1995) som skriver om den kritiska mellanåldern, övergången från barnaåren till tonåren, att barnen börjar förhålla sig kritiska till sina teckningar. Vygotskij talar om att barn i denna ålder tappar lusten att rita, bara enstaka barn fortsätter att rita och att det då är barn som antingen har en speciell begåvning och eller de som får yttre stimulans t ex i form av undervisning. Min slutstats är att informanterna i min undersökning befinner sig i början av den kritiska mellanåldern och att det kan var en förklaring till att de inte har intresse av att skapa bilder på fritiden. De förhåller sig i denna ålder kritiska till sina bilder och vill att det ska bli fint och likna vilket de också uttrycker sina svar.

AVSLUTANDE DISKUSSION

Med min uppsats vill jag undersöka vad som motiverar mellanstadieelever till att välja bild som ämne för elevens val. Jag vill också undersöka vad de förväntar sig för innehåll på lektionerna. Jag har undersökt begreppet motivation som delas in i tre olika typer: Inre, yttre och obefintlig. Enligt forskningen så förstås det att det är inre motivationen som ger det bästa resultatet kvalitetsmässigt både när det gäller vad som görs eller lärs och hur länge den kunskapen varar. Inre motivation är starkt förknippat med självstyre, att det finns utrymme för personliga val som göder det egna engagemanget. Inre motivation kan lockas fram om val och självstyre ges till människan. Vi, människorna, behöver känna ett "slack" i tyglarna och att vi har förtroende, för att den inre motivationen ska infinna sig och bestå. Om vi känner denna drivkraft kan vi utstå mycket arbete, svårigheter och vedermödor för att nå dit vi tänkt oss att komma. Vägen behöver inte vara rosenbeströdd för att vi ska fortsätta framåt, tvärtom kommer vi att förstå att även bakslagen och svårigheterna är viktiga för framgången. Skolverket och näringslivet vill att skolan ska producera samhällsmedborgare som är kreativa och nyskapande och drivs av en egen vilja att göra bra saker, välja "rätt" och lära mer. Men i verkliga praktiken är det, som Nordin-Hultman såg i sin avhandling, svårt för eleverna att göra detta eftersom tiden i förskola och skola strikt regleras av förgivettagna måsten och rutiner. Regleringens syfte är att hålla ihop gruppen och minimera konflikter men kan inte ses som ett bidrag till elevers utveckling mot självreglerande subjektskapande individer.

Om jag tittar på skolan och min forskning som rör mellanstadieelever och elevens val så är detta första gången sedan de började skolan som de erbjuds ett aktivt inflytande över sin skolgång, de får välja vad de vill fylla ett lektionspass i veckan med för innehåll. Man kan förmoda att valsituationen är både lockande och ovan för eleverna men att det, som fallet är i min undersökning, kan underlättas av att de valalternativ som erbjuds ingår i den ordinarie undervisningen. Valalternativen som eleverna i min undersökning får välja mellan är begränsade till fyra olika val, bild, skogen, träslöjd och textilslöjd. Intressant att notera är att alla alternativ är av praktisk art, inga teoretiska ämnen erbjuds.

Eleverna har i min undersökning uttryckt att de vill ha bild för att det är roligt och det finns många uttrycksformer samt att de vill lära sig att rita så det liknar. Elevernas upplevelse av att de tycker bild är roligt visas i enkäten med att 14 av 20 svarande elever själva tyckte att de var bra på att rita. Motivationen relateras till att de tycker att det är roligt. Jag förstår det som att de drivs av en inre motivation, lust och ett eget personligt intresse för bild och skapande. Att ha kunskap om något är motivationshöjande, ju mer man kan om något desto roligare är det att lära mer. Steinberg skriver om lustbarnen som prioriterar sin egen lust och sina känslor och att deras motivation påverkas positivt om de tillåts "äga" sin egen inlärning genom att de får välja vad de ska lära och hur de ska lära. (Steinberg, 2004) Kullberg för ett liknande resonemang då hon talar om att lusten kommer ur ett personligt engagemang och glädjen i att kunna något som man vill lära mer om. (Kullberg, 2004)

I syftet med min undersökning skriver jag att jag vill undersöka vilken inställning föräldrarna har till bildämnet. Alla elever i min undersökning svarar i intervjun att de har någon hemma som ritar och som de tycker är duktig. De hänvisar här till såväl föräldrar, syskon och morföräldrar. Jag drar slutsatsen att informanterna i min undersökning har inspiration för sitt val hemifrån. Lasse säger i intervjun ”Storasyster hon är superduktig, och Diana (pappas nya) hon kan rita så bra, du ska se...” . Jag tycker att det märks att Lasse beundrar storasysters och Dianas förmåga vad gäller att rita.

Kompisarna tycks inte ha någon inverkan för hur valet gjorts, endast en informant, av de som deltagit i min undersökning uppger sig ha sin kompis med sig i valet av bild. Flera uppger att de inte vet hur kompisens valt och det tyder på att valet inte har påverkats av yttre motivation av den sorten. Min slutsats är att, eftersom kompisarna inte tycks spela någon roll, det är det egna engagemanget och den inre motivationen som ligger till grund för elevernas väljande i min studie. Den elev som inte hade fått sitt förstahandsval, skogen, utan blivit tilldelad bild som sitt andrahandsval säger att hon tycker att bild också är roligt. Jag förstår att motståndet mot bild, som förvisso får ses som ringa, hos denna elev överkommit eftersom hon tycker att det är kul. Dahlman skriver om motstånd och hur det kan ge vika för stark koncentration på bra några minuter. (Dahlman, 2004)

Förväntningarna på lektionerna är omfattande, eleverna uttrycker i önskelistorna många olika önskemål. Jag tolkar variationen i de förväntade aktiviteterna på bildlektionerna som att de känner tilltro till att de får utrymme för självstyre på lektionerna vilket i sin tur får ses som ett resultat av inre motivation. Eleverna har en lust att skapa med hjälp av en mängd olika medier. När önskelistorna skrivs tyder variationen på att deras uppfattning om vad bild är och vad bildämnet innehåller inte är begränsat eller inramat. Här verkar inte regleringen av tid, rum och material som Nordin-Hultman (Nordin-Hultman, 2004) skriver om ha slagit igenom.

Pink skriver om tilltro, frihet och självstyre, framgångsfaktorer som i många undersökningar visat sig ha enastående effekter på tillväxt, produktutveckling, omsättning och vinst. Många av de studier Pink skriver om är gjorda inom näringslivet men han påpekar att kunskaperna går att använda i alla sammanhang och han talar om att det borde vara självklart att vi använder oss av dessa kunskaper inom skolan. Jag ser en öppning för detta i elevens val och bildämnet, om pedagogerna lutar på att självstyre är en väg till inre motivation som leder till kunskaper som varar.

Regeringen har gett Skolverket uppdraget att se till att skolan producerar kreativa självreglerande medborgare till samhället och arbetslivet. Jag drar slutsatsen att ämnet elevens val och bild i synnerhet är en viktig ingrediens för att nå det målet. Valmöjligheten i ämnet som ger eleven chans till självstyre och att kunna finna sin inre drivkraft samt insikten att man kan påverka innehållet i sitt liv. Bildundervisningen är ett viktigt inslag för att hålla kreativitetens låga brinnande under den kritiska mellanåldern. Undervisningen framstår i litteraturen som avgörande för de elever som inte har speciell begåvning, om de ska behålla sin kreativitet eller tappa den för gott. ”Om bara en liten bit av skaparliv bevaras, finns där också fantasi.” (Vygotskij, 1995 s. 42)

Metodologisk diskussion

I metodkapitlet redogjorde jag för hur jag planerade att genomföra min studie. I verkligheten blev det inte helt och hållet som planerat. Intervjugruppen skulle omfatta 11 elever men av olika skäl, som jag redogör för i resultatet, blev det sju elever som deltog. Det kan ha påverkat resultatet eftersom färre informanter än tänkt kom till tals på det direkta sätt som en intervju medger.

Jag tycker att min studie håller god reabilitet trots att intervjugruppen krympte eftersom jag använder mig av flera olika metoder vid insamlandet av empiri. Gruppstorleken kan ha påverkat informanterna att svara mer kortfattat än de skulle ha gjort om gruppen varit mindre, kanske hade intervjufrågorna besvarats mer omfattande om eleverna känt att det funnits mer utrymme. Gruppdeltagarnas enskilda svar påverkas av gruppens svar. Trost talar om gruppåverkan som ett av problemen med gruppintervjuer, deltagarna samlas lätt kring en åsikt som är lämplig i situationen. (Trost, 1993, 2005) Trost tar också upp ytterligare ett problem med gruppintervju som behandlar hur de dominanta deltagarnas åsikter riskerar att överskugga de blyga och tystlåtna. Vid intervjusituationen i min studie upplevde jag att deltagarna tog hänsyn och lät alla få taltid i tur och ordning. Jag tror att om jag skulle ha delat gruppen och utfört intervjun i två omgångar skulle resultaten blivit djupare.

Enkäterna som ifyllts av 20 elever i två olika grupper utgör den kvantitativa metoddelen. Jag får väga in att eleverna fyllt i enkäterna för att de känt sig ålagda att göra så eftersom de presenterades under en lektion och lektionstid avsattes för att fylla i dem.

Informanternas frivilliga och totala deltagande som ligger bakom önskelistorna tillför min studie validitet vad det gäller empirin som rör förväntningar. Det faktum att alla elever av eget intresse bidragit med en önskelista som visar deras förväntningar höjer studiens trovärdighet.

Framtida forskningsfrågor

Under arbetet med min uppsats har jag fått ett intresse för att fördjupa studien genom att titta på mina forskningsfrågor ur genus perspektiv. Det skulle vara intressant att se om det finns någon skillnad mellan hur pojkar och flickor tänker när de väljer bild som elevens val. Kan man se någon skillnad mellan hur pojkar och flickor resonerar om valen med sina kamrater. Det skulle också intressera mig att titta på äldre elevers motivation och förväntningar. Vilka överväganden gör de äldre eleverna när de väljer att fördjupa sig i bild, kanske får kamraterna en annan betydelse kanske planerar eleven för slutbetygen?

BILAGOR

Enkät Frågor om Elevens Val

- Är du,   flicka   pojke   (ringa in)

- I början av den här terminen fick du välja till elevens val, vilka var dina val?

1:a hand

2:a hand

3:e hand

- Om du inte haft BILD som eleven val, vilket ämne skulle du vilja ha då?

- Vilket ämne vill du inte ha som elevens val?

- Varför vill du ha bild?

- Vad vill du helst göra på bildlektionerna?

- Tycker du att du är bra på att rita?

- Är det någon annan i din familj som är bra på att rita?

- Brukar du rita på fritiden?

- Tycker du att bild är ett viktigt ämne?

- Tror du att du har nytta av det du lär dig i bild i de andra skolämnena?

- Tror du att dina föräldrar tycker att bild är viktigt?

- Tror du att dina andra lärare på skolan tycker att bild är viktigt?

- Vad har din (bästa) kompis valt i Elevens val?

- Vad önskar du att jobba med när du blir stor?

Missivbrev
Christina Molander

XXX 2011-03-15

XXXX

Bildpedagogik C, Gävle Högskola

Hej!

Jag studerar bildpedagogik C vid Gävle högskola och vi studenter har i uppdrag att skriva en uppsats.

Jag skriver om motivation och förväntningar. Jag vill ta reda på vad det är som lockar elever på mellanstadiet att välja bild som fördjupningsämne i elevens val. Frågan ligger mig nära i mitt arbete på skolan då jag har som uppdrag att undervisa i bild för elevens val.

Anledningen till att ni får detta brev är att vårdnadshavares godkännande behövs för barn under 15 år.

I uppdraget att skriva uppsats ingår att undersöka verkligheten, jag vill därför intervjua eleverna som innevarande termin valt bild om vad som lockade till valet. Jag planerar att göra gruppintervjuer. Resultatet kommer att avidentifieras och behandlas med största konfidentialitet inget barn kommer att nämnas vid namn i uppsatsen. Deltagandet är frivilligt och eleven har rätt att avbryta sin medverkan.

Jag önskar att ni vill kryssa i ert svar och skicka med eleven till skolan så snart som möjligt.

Jag/vi

- Godkänner** att mitt/vårt barn får delta i gruppintervju.

- Godkänner inte** att mitt/vårt barn får delta i gruppintervju.

...gällande Christina Molanders undersökning om motivation och förväntningar.

.....

(Målsmans underskrift, namnförtydligande och datum)

Intervjuguide

Eleven tar med en bild till intervjun som hon/han tycker är fin och önskar att hon/han hade gjort själv.

Vad är det du gillar med bilden du har tagit med dig?

Vet du vem som gjort den?

Vet du hur den är gjord?

Var fick du tag på den?

Tror du att du kan lära dig att göra en sådan bild?

Brukar du rita på fritiden?

Var brukar du hålla till då?

Vad ritas du helst för motiv?

Brukar du rita tillsammans med kompisar?

Har du kompisar som också är intresserad av att rita.

Känner du någon vuxen som också ritas eller målar?

Vilket är ditt bästa/största intresse?

Sysslar du med det på skolan eller fritiden?

Hur ofta?

Kommer du ihåg när du valde ämne i elevens val...

Pratade du om valet med kompisarna innan?

Hur tänkte ni då?

Vad var det som motiverade och lockade dig att välja bild?

Var det något särskilt du längtade efter att göra på bildlektionerna?

Blev du påverkade av hur kompisarna valde?

Om du fick önska, vad skulle du då vilja bli bättre på inom bildämnet?

Vilken teknik gillar du bäst?

Brev till informanter.

Till elever som har elevens val, Bild.

Att göra till fredag vecka 14, 8:e april.

Ta med en bild som du gillar och som du önskar att du gjort själv.

Det kan vara en teckning, målning, foto mm Om du har mobil kan du fota av bilden om du tycker det är lättare än att ta med den till skolan. Du kan också söka bilden på google och skriva ut den under veckan.

LITTERATURFÖRTECKNING

Andersson, C. (2006). *Rådjur och raketer. Gatukonst som estetisk produktion och kreativ praktik i det offentliga rummet*. Stockholm: HLS Förlag.

Dahlman, Y. (2004). *Kunskap genom bilder. En studie i hur studenter inom natur och samhällsvetenskapliga utbildningar fördjupar sin ämnesförståelse genom arbete med bilder*. Uppsala: SLU Service/Repro.

Dysthe, O. (1996). *Det flerstämmiga klassrummet*. Lund: Studentlitteratur.

Gemzöe, L. (2004). *Nutida etnografi. Reflektion från mediekonsumtionen fält*. Nya Doxa: Nora.

Grundskoleförordningen 2 kap. 19-20 §

Kullberg, B. (2004). *Lust- och undervisningsbaserat lärande – ett teoribygge*. Lund: Studentlitteratur.

Nordin-Hultman, E. (2004). *Pedagogiska miljöer och barns subjektskapande*. Stockholm: Liber.

Pedagogisk Forskning i Sverige 2002 årg. 7 nr 4 s 279–305 issn 1401-6788 Skoleffekter på elevers motivation och utveckling. En litteraturöversikt JOANNA GIOTA Institutionen för pedagogik och didaktik, Göteborgs universitet

Pink, D. (2010). *Drivkraft den överraskande sanningen om vad som motiverar oss*. Stockholm: Bookhouse Edition.

Skolverket, (2004). *Nationell utvärdering av skolan 2003*. Stockholm: EO Print.

Skolverket, (2010). *Skapa och våga. Om entreprenörskap i skolan*. Fritzes: Stockholm.

Steinberg, J. (2004). *Världens bästa fröken*. Malmö: Epago/Gleerups Utbildning AB.

Strandberg, L. (2008). *Bland mentorer, IUP och utvecklingszoner*. Stockholm: Norstedts Akademiska förlag.

Trost, J. (1993, 2005). *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur.

Vygotskij, L. S. (1995). *Fantasi och kreativitet i barndomen*. Göteborg: Daidalos AB.